

Amsterdam 1983

Brand

Blauwgele vlammen hechten zich gretig aan alles wat van hout is en langzaam maar zeker slaan de vlammen over naar het naastgelegen pand in het hartje van Amsterdam waar mijn moeder ligt te slapen. Aan de voorzijde van de brandende etage springen de ramen spontaan uit hun sponningen. Een ladderwagen van de brandweer rijdt met loeiende sirenes de smalle straat in. De portieren van de brandweerwagen worden ruw opengegooid en lenig springen de brandweerlieden uit de wagen. Behendig rollen ze de zware slangen uit, die onmiddellijk worden aangesloten op een waterput. Enkele minuten later spuiten er dikke waterstralen op het pand.

“Terug!” schreeuwt een politieagent luid tegen een dronken kerel die onder het afzettingslint is doorgekropen. De man doet net of hij het niet hoort en waggelt door het afgezette gebied, terwijl er een stuk raam naast hem op de grond aan diggelen valt.

“Zo, die is meteen uit zijn roes,” roept een vrouw met knalrood gestifte lippen en te veel rouge op haar wangen. Ook zij staat

niet helemaal stevig op haar benen, maar in ieder geval wel aan de veilige kant van het lint. Een politieagent bukt zich en kruipt snel onder het lint door. Hardhandig pakt hij de dronken man beet en duwt hem terug. De man vloekt en zegt dat de agent met zijn poten van hem af moet blijven. Met dubbele tong staat de man zijn beklag te doen aan de dame met de vuurrode lippen. Alle burens staan aan de overkant van de straat met ontzetting naar de brand te kijken. Iedereen staat er. Behalve mijn moeder. Zij staat er niet bij.

Hoestend en kuchend wordt mijn moeder wakker vanuit een diepe slaap. Haar keel doet pijn en haar mond is droog. Ze knipt het leeslampje aan, maar ziet desondanks geen hand voor ogen. Het is één grijze dichte massa. Dan dringt het pas echt tot haar door. De slaapkamer staat vol rook! Een scherpe penetrante lucht dringt haar neus binnen. Met een zakdoekje voor haar mond strompelt ze hoestend uit haar bed.

Door de overgordijnen schijnt een flikkerend licht en als zij de gordijnen opentrekt, krijgt ze de schrik van haar leven. Gele en rode vlammen, vermengd met zwarte rook, schieten langs de ramen van de balkondeuren en proberen gretig een weg naar binnen te vinden. Met een harde klap gooit ze het bovenraam dicht, grist haar peignoir van de stoel en baant zich duizelig van angst een weg door de rook. Gedesoriënteerd zoekt ze naar de deur, die naar het trapportaal gaat. Als zij de deur openrukt, staat ze niet op de overloop, maar in de badcel. De strijkplank, die aan de deur hangt, valt met een klap op de grond. Dan realiseert zij zich, dat haar gehoorapparaat nog op het nachtkastje ligt. Net als ze op de tast wil teruglopen, kijkt ze in het felle licht van een zaklantaarn. Voor haar staat een brandweerman.

Waar komt die nou ineens vandaan?

Voor ze iets kan zeggen, pakt hij haar arm vast en duwt haar resoluut in de richting van het trapportaal. Maar ze stribbelt tegen.

Hoestend laat ze weten, dat haar gehoorapparaat nog op haar nachtkastje ligt en dat ze niet zonder kan. Maar daar heeft hij nu even geen boodschap aan. Als ze veilig en wel buiten staat, rent hij de trap weer op. Tot haar grote opluchting is hij even later terug met het voor haar zo belangrijke instrumentje.

Terwijl ze het apparaatje in haar oor stopt, komt er een agent op haar aflopen.

“U was dus wél thuis.”

“Hoezo, waarom zou ik niet thuis zijn?”

Terwijl ze verbaasd is over de opmerking van de agent trekt ze haar peignoir wat strakker om zich heen.

“Komt u maar snel mee naar het café aan de overkant,” zegt de agent zichtbaar aangedaan.

Eenmaal in het café komt buurvrouw de Bruin meteen op haar aflopen.

“Annie je was dus tóch thuis. Ik wist het wel.”

“Begin jij nou ook al? Waarom is iedereen toch zo verbaasd dat ik thuis ben. Ik ben bijna altijd thuis.”

Trillend pakt de buurvrouw mijn moeders handen vast.

“De brandweer heeft op alle deuren gebonkt en iedereen was snel buiten. Alleen jij niet, Annie. Toen wij allemaal veilig in het café zaten, vroeg ik waar jij was. De huisbaas vertelde dat je bij een van je dochters logeerde.”

“Hoe kon de huisbaas dat nou zeggen? Ik praat niet eens met hem.”

De korte, maar felle brand is onder controle.

Twee brandweerlieden komen met zuurstofmaskers op het pand uitlopen. Ze dragen een brancard tussen zich in met een lichaam, dat met een grijze deken is afgedekt. Een plukje rood haar komt nog net onder de deken vandaan.

“De buurvrouw?”

Ontzet slaat mijn moeder haar handen voor haar gezicht. Buurvrouw de Bruin begint te gillen. Huilend vallen zij elkaar in de armen.

Midden in de nacht rinkelt de telefoon naast mijn bed. Wie kan dat nou zijn op dit uur? Snel knip ik het licht aan.

“Carla, kun je mij meteen komen ophalen. Er is brand in het pand naast mij geweest en ik mag mijn woning niet meer in.”

Mijn moeder? Brand? De rest heb ik niet goed verstaan.

Ik ben meteen klaarwakker.

”Waar belt u dan vandaan mam?” mijn stem klinkt schor.

Mijn moeder zegt iets, maar ik versta haar niet door herrie op de achtergrond.

“Mam. Waar belt u vandaan?”

“Vanuit het café, aan de overkant van de straat.”

“Mamma, blijf waar u bent. Ik kom meteen naar u toe.”

Even is het stil aan de andere kant van de lijn.

“Wat dacht jij dan? Dat ik midden in de nacht de Kalverstraat over ging in mijn peignoir?” Typisch mijn moeder. Ondanks alles toch nog een grapje.

Binnen een half uur ben ik in het centrum van Amsterdam.

Snel parkeer ik mijn auto en loop de straat in waar mijn moeder woont. Een agent houdt mij tegen. Als ik hem vertel dat mijn moeder in haar peignoir in het café op mij zit te wachten, laat hij mij meteen passeren. Wat ziet de straat er angstaanjagend uit. Zwaaierende lichten van politie en brandweerwagens weerkaatsen tegen de gevels. Met ontzetting kijk ik naar de geblakerde kozijnen van de woning van de buurvrouw. Tot mijn opluchting zie ik dat de ramen van het pand waar mijn moeder woont er nog wel allemaal in zitten.

In het café zie ik mijn moeder samen met buurvrouw de Bruin aan een tafeltje zitten. Beiden zien er aangeslagen uit.

“Nou mam. Nooit gedacht dat ik u nog eens midden in de nacht uit een café zou moeten oppikken,” grap ik om de spanning te breken. Ik pak haar handen vast. Ze zijn koud. Ik pak een stoel en ga zitten. “Vertel eens mam. Wat is er allemaal gebeurd.”

De woorden rollen over haar lippen. Zonder haar ook maar een keer te onderbreken, laat ik haar praten. Over hoe angstig het was en hoe erg het is dat de buurvrouw met het rode haar dood is. Ik hap naar adem.

“Is de buurvrouw met het rode haar dood?”

Ze knikt.

“Ze zeggen dat ze in de rook is gestikt.”

De cafébaas zet drie kopjes koffie en een asbak op tafel.

”Rondje van de zaak,” zegt hij als hij ziet dat ik mijn tas pak.

Ook hij ziet er aangeslagen uit. Ik steek twee sigaretten aan en geef er een aan mijn moeder. Ze houdt haar hand omhoog.

“Voorlopig heb ik wel even genoeg gerookt.”

Ze ruikt aan de mouw van haar peignoir en trekt haar neus op.

“Ik kan al mijn kleding niet meer aan want alles stinkt natuurlijk naar de rook.”

Ze schiet vol. “Mam. Dat komt goed. Daar is de stomerij voor.

Uw medicijnen zijn op dit moment belangrijker.”

Ik stel voor om in ieder geval haar medicijnen op te halen. Want die heeft ze wel nodig. Ik druk mijn sigaret uit in de asbak en verlaat het café.

Als ik de openstaande voordeur wil binnenstappen, word ik tegengehouden door een agent. Ik mag er niet in. Ook niet om mijn moeders medicijnen op te halen. De woningen in het pand staan blauw van de rook vertelt de agent.

“Uw moeder heeft echt geluk gehad.”

Even snap ik niet wat hij bedoelt.

“Bedoelt u daarmee dat mijn moeder ook had kunnen stikken?”

“Inderdaad, dat had gekund. De rook is via het bovenlicht van de verandadeur naar binnengekomen.”

Een koude rilling loopt over mijn rug. De ernst van de situatie begint nu pas écht tot mij door te dringen. Hij legt zijn hand op mijn schouder. “Ik wil straks nog wel even met uw moeder praten.”

Opgewonden loop ik het café weer binnen en pak mijn moeders handen vast. “Mam, ik hoorde net van een agent dat u ook had kunnen stikken. Uw woning staat zwart van de rook.”

Ze kijkt mij aan.

“Je moet toch ergens aan dood gaan. Niet dan?”

Buurvrouw de Bruin kijkt geschrokken op.

“Annie, dat jij nog zo laconiek kunt zijn. Je had inderdaad wel dood kunnen zijn.”

“Ik ben er toch nog?”

Ze pakt een sigaret, steekt hem aan en drukt hem kuchend weer uit in de asbak. Ineens begint ze te huilen. Waarschijnlijk dringt de werkelijkheid nu pas echt tot haar door.

“Wat verschrikkelijk voor de buurvrouw. Het was zo’n lieverd.

Altijd vriendelijk en een goed woord voor iedereen,” snottert ze.

Mevrouw de Bruin begint ook te huilen. Nu krijg ik het ook te kwaad. Verdrietig denk ik aan de buurvrouw met het rode haar. O god. Haar kinderen krijgen straks een heel naar telefoontje. Wat erg voor ze.

De cafébaas zet drie glazen water op tafel. Als wij eindelijk zijn uitgehuld, vraagt mijn moeder waar haar medicijnen zijn.

“Helaas, ik mocht het pand niet in van de politie.”

Even zie ik lichte paniek in haar ogen.

“Dan heb ik dus ook geen slaappillen?”

“Nee, mam.”

“Dan kan ik niet slapen en loop ik de hele nacht te spoken.”

Maar ik stel haar gerust door te zeggen dat wij voor het slapen gaan een slaapmutsje nemen en dat ik zodra de dokterspraktijk open is nieuwe medicijnen zal bestellen.

Terwijl wij zitten te praten, komt de agent het café binnenlopen. Hij trekt een stoel onder de tafel vandaan, draait deze op één poot in het rond en gaat zitten. Aan elke kant een been en de rugleuning voor zijn neus. Hij kijkt bedenkelijk.

“Mevrouw Sikkes.”

Even stopt hij met praten en steekt een sigaret aan.

“Heeft u aan uw huisbaas verteld dat u vannacht bij een van uw dochters ging logeren?”

“Absoluut niet, ik praat niet eens met hem.”

De agent kijkt nu nog bedenkelijker.

Terwijl hij met zijn wijsvinger een bierviltje dat op tafel ligt in de rondte draait, zegt hij een gesprek op het politiebureau met mijn moeder te willen hebben. Geschrokken houdt ze haar hand voor haar mond.

“U denkt toch niet dat ik die brand heb aangestoken?”

De agent glimlacht en zegt dat ze nergens van wordt verdacht, maar dat het om een routineonderzoek gaat. Ze slaakt een diepe zucht. Hij staat op en geeft mijn moeder een hand.

“Afgesproken. Dan verwacht ik u morgenmiddag rond twee uur op het bureau in de Warmoesstraat. Kunt u dan?”

“Geen probleem. Voorlopig kan ik thuis toch niet afstoffen.”

De agent verlaat het café.

Een paar minuten later staat hij weer voor ons tafeltje en vraagt of ik ook bij het gesprek aanwezig wil zijn. Natuurlijk wil ik dat.

Terwijl wij mevrouw de Bruin gedag zeggen, komt haar zoon het café binnenstappen. Ze valt hem huilend in zijn armen.

Drie kwartier later parkeer ik de auto voor mijn huis.

Eerst help ik mijn moeder onder de douche. De naar rook stinkende nachtjapon en peignoir gooi ik in de wasmachine. Net als de witte gypsen, die ze van de kroegbaas heeft geleend. Die kunnen ook wel een sopje gebruiken.

Als mijn moeder onder de douche vandaan komt, geef ik haar een stel nieuwe pantoffels.

“Die had ik al voor u gekocht, voor Moederdag.”

Dankbaar schuift ze de nieuwe pantoffels aan haar voeten.

Het beloofde slaapmutsje werkt goed. Als ik zie dat ze slaapt, ga ik ook naar bed. Onrustig droom ik, dat mijn moeder in haar peignoir huilend op de Dam voorbijgangers aanklampt en vraagt waarom niemand haar man uit het brandende huis heeft gehaald.

Nog steeds in de war van die nare droom, loop ik de volgende morgen de trap af. Mijn moeder zit aan tafel. Bas, mijn zoon van tien, komt ook net de kamer binnenlopen.

“Oma, ik wist helemaal niet dat u kwam logeren,” hoor ik hem roepen. “Ik ook niet,” zegt mijn moeder droog.

Terwijl ik het ontbijt maak, vertel ik Bas waarom oma hier voorlopig logeert. Dat oma in de rook had kunnen stikken, vertel ik hem maar niet.

Als hij naar school is, loop ik naar de buurvrouw en vertel haar kort over de brand. Spontaan pakt zij een aantal kledingstukken uit de kast. “Deze kan je moeder vast goed gebruiken, ze heeft zo’n beetje dezelfde maat als ik.”

De plooirok en de witte blouse zitten als gegoten. Uit een la van de kast vis ik een snoetje met parels en bijpassende oorbellen.

“Echte parels?” vraagt mijn moeder.

“Hema,” zeg ik lachend, terwijl ik de twee haakjes van het parelsnoer in elkaar schuif. Het is een grapje, dat wij al jaren maken als mijn moeder een snoetje parels draagt. André, mijn man, stapt de kamer binnen met een mand brandhout. Terwijl hij de houtkachel aanmaakt, vertel ik wat er die nacht allemaal is gebeurd.

Klokslag twee uur stappen wij gearmd het politiebureau in de Warmoesstraat binnen. Op mijn vraag of mijn moeder nerveus is, haalt ze haar schouders op.

“Nee hoor, ik heb toch niets gedaan?”

Twee mannen in burgerkleding zitten achter een tafel.

Als zij zich aan ons voorstellen, blijkt dat het rechercheurs zijn.

De agent, die ons voor het gesprek heeft uitgenodigd, zit er niet bij. “Gaat u zitten,” zegt een van de rechercheurs. Nou. Daar zitten wij dan. Waarom, is mij nog steeds niet duidelijk.

Mijn moeder neemt de kamer aandachtig in zich op. Het ziet er een beetje sjofel uit. Haar blik blijft rusten op een schilderij in een goudkleurige lijst met een beeltenis van koningin Juliana. Van bovenaf kijkt zij ons geruststellend aan.

Mijn moeder stoot mij aan.

“Zelfde parels als ik,” grapt ze terwijl ze de parelketting, die om haar hals hangt even aanraakt.

“Mam. Wel serieus blijven hoor,” mime ik.

“Wilt u een kopje koffie?”

Een nogal mannelijk uitziende agente zet een dienblad met koffie en koekjes op tafel. Als zij de kamer verlaat, zie ik op haar forse heupen een stel boeien aan een leren riem heen en weer bungelen. Het zitvlak van haar broek glimt als een spiegel. Waarschijnlijk een zittende functie. Die mag ook weleens gaan sporten denk ik terwijl ik een koekje pak.

“Mevrouw Sikkes. Hoe is de verstandhouding tussen u en uw huisbaas?”

Ze kijkt verbaasd. Ik begrijp ook niet goed waar hij heen wil.

“Wij praten al een hele tijd niet meer met elkaar,” zegt mijn moeder aarzelend.

“En met de vrouw van de huisbaas?”

Mijn moeder roert met haar lepeltje in haar kopje koffie.

“Zijn vrouw is een echte schat. Zij heeft mij onlangs nog een schoteltje met zelf gebakken koekjes gebracht. Erg zoet, maar wel lief bedoeld.”

Een van de rechercheurs maakt aantekeningen. Wat zou hij nu opschrijven?

“Is er een reden voor dat u niet met uw huisbaas praat?” Zijn woorden gaan verloren in het lawaai van een brommer, die met veel uitlaatgeweld knetterend door de straat scheurt. Hij schuift zijn stoel naar achteren. Het piepende geluid van de stoelpoten bezorgt mij kippenvel. Hij duwt met een klap het raam dicht en gaat weer zitten. Afwachting kijkt hij mijn moeder aan. Ik stoot haar zachtjes aan met mijn elleboog.

“Oh. Sorry hoor. Ik heb uw vraag door de herrie niet zo goed verstaan. Ik hoor nogal slecht.”

Ze schuift haar haar achter haar oor opzij.

Hij herhaalt zijn vraag op luide toon, hij schreeuwt bijna.

Mijn moeder schiet in de lach.

“Nou nou. Zó slecht hoor ik nou ook weer niet hoor.”

De nek van de rechercheur kleurt langzaam rood. Ik kan mijn lachen amper houden.

“Mijn huisbaas praat al een hele tijd niet meer met mij. Ik weet denk ik wel waarom hoor. Hij wil mijn woning verbouwen. Maar daar heb ik op mijn oude dag echt geen zin meer in. Hij zal dus moeten wachten tot ik tussen zes plankjes het huis verlaat.

Dat heb ik hem ook gezegd. Maar het gaat denk ik niet om die verbouwing. Hij wil mij daarmee gewoon de stuipen op het lijf jagen. Zodat ik naar het bejaardenhuis vertrek. Hij vindt dat ik veel te weinig huur betaal. Dat heeft zijn vrouw zich laten ontvallen, toen ze eens een wijntje bij mij dronk.”

De rechercheur verbrandt bijna zijn vinger aan de sigaret en drukt hem snel uit.

“Weet uw huisbaas dat u slechthorend bent?”

Ze haalt haar schouders op.

“Geen idee, zijn vrouw weet het in ieder geval wel.”

Hij staat op en loopt naar het raam.

“Mevrouw Sikkes. Is u de laatste tijd iets vreemds opgevallen?”

Ze kijkt bedenkelijk.

“Tets vreemds? Ja, nu u het zegt. Verleden week ben ik voor de tweede keer binnen een korte periode van de trap gevallen. Een roede van de traploper rolde achter mij aan de trap af.”

Gechoqueerd kijk ik haar aan.

“Dat heeft u ons helemaal niet verteld.”

Ze legt verontschuldigend haar hand op mijn arm.

“Zo erg was het niet, ik heb toch niets gebroken?”

De rechercheur gaat weer zitten.

“Dat gebeuren met die roede. Was dat de eerste keer ook het geval?”

Mijn moeder denkt na.

“Inderdaad, toen was er ook een roede uit het koperen ringetje geschoten en dat was vreemd, want ik had die ochtend de trap nog gestofzuigd en de roeden extra goed gecontroleerd. Toen was er niets aan de hand.”

De rechercheurs kijken elkaar aan.

“Is deze man altijd uw huisbaas geweest?”

“Gelukkig niet. Vroeger had ik een schat van een huisbaas. Deze man heeft het pand nog niet zolang geleden overgenomen. Die hebberd wilde de huur meteen fors verhogen. Ik wist echt niet wat ik hoorde. Mijn dochter heeft toen bij de Gemeentelijke Dienst Herhuisvesting nagevraagd, of ik verplicht ben om meer huur te betalen. Maar omdat ik maar één slaapkamer heb, hoeft dat niet. Het heeft te maken met een soort puntentelling.”

Langzaam maar zeker begin ik te vermoeden waarom wij daar zitten. Ik durf het bijna niet hardop uit te spreken maar doe het toch.

“Denkt u soms dat de huisbaas expres heeft gezegd, dat mijn moeder niet thuis was, terwijl er in het pand naast haar een uitslaande brand woedde?”

De rechercheur kijkt mij indringend aan.